

PSIXOLOGIK XIZMATNING VUJUDGA KELISH TARIXI

Atadjanova Barno Amanboyevna

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot psixologik xizmatning vujudga kelish tarixi, rivojlanish bosqichlari va ijtimoiy hayotdagi roli bilan bog'liq masalalarni o'rganadi. Ishda psixologik xizmatning zamonaviy shakllarining paydo bo'lishi, ularning pedagogika, sog'liqni saqlash va ijtimoiy sohalar bilan bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari psixologik xizmatning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyatini va uning insonning psixologik farovonligini ta'minlashdagi rolini yoritadi.

Kalit so'zlar: Psixologik xizmat, psixologiya tarixi, ijtimoiy psixologiya, rivojlanish bosqichlari, inson farovonligi.

Аннотация. Данное исследование посвящено истории возникновения психологической службы, этапам её развития и роли в общественной жизни. В работе анализируются появление современных форм психологической службы, их связь с педагогикой, здравоохранением и социальными сферами. Результаты исследования освещают значимость психологической службы для развития общества и обеспечения психологического благополучия человека.

Ключевые слова: Психологическая служба, история психологии, социальная психология, этапы развития, психологическое благополучие.

Annotation. This study examines the history of the emergence of psychological services, their development stages, and their role in social life. The research analyzes the emergence of modern forms of psychological services and their interconnection with education, healthcare, and social sectors. The findings highlight the importance of psychological services for societal development and their role in ensuring individual psychological well-being.

Keywords: Psychological service, history of psychology, social psychology, development stages, psychological well-being.

Kirish. Psixologik xizmatning rivojlanishi tarixiy jarayon bo'lib, turli madaniyatlarda va davrlarda shakllangan. Qadimgi davrlarda insonlar turli usullar bilan davolangan. Ularning davolash metodlari, odatda, mavjud ilmiy bilimlarga, madaniyatga va diniy e'tiqodlarga asoslangan. Qadimgi tabiblar o'simliklar, minerallar va boshqa tabiiy moddalarni dori sifatida ishlatganlar. Xitoyda akupunktura (igna bilan davolash) va dorivor o'tlardan foydalanish kabi usullar qadimdan qo'llanilgan. Xitoy tibbiyotida energiya balansini tiklash muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Ko'pincha qadimiy madaniyatlarda kasalliklarni boshqarish uchun diniy marosimlar o'tkazilgan. Ular ruhiy yoki jinoyat sababli yuzaga kelgan deb hisoblagan. Oddiy jarrohlik amaliyotlari ham amalga oshirilgan. Misol uchun, Qadimgi Hindiston va Misrda jarrohlik amaliyotlari bo'yicha ma'lumotlar mavjud. Ba'zi madaniyatlarda massaj qilish yoki jismoniy faoliyat orqali davolash usullari keng tarqalgan. Qadimgi yunon shifokorlari (masalan, Gipokrat) odamlarning salomatligini to'rtta asosiy suyuqlik (qon, limfa, oshqozon suvi va safro) balansiga bog'lab ko'rishgan. U davrlardagi tibbiyot ko'plab zamonaviy tibbiyotning asoslarini tashkil etadi va ba'zida ular zamonaviy ilm-fan tomonidan tasdiqlangan bo'lishi mumkin.

XVIII-XIX asrlarda psixologiya mustaqil fan sifatida shakllana boshladi. Bu davrda ruhiy kasalliklarni o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar o'tkazila boshlandi va psixologik xizmatning rivojlanishiga asos solindi. XX asrda psixologik xizmatning rivojlanishi tezlashdi. Psixologik xizmat maktablarda, kasalxonalarda, universitetlarda va boshqa muassasalarga joriy etildi. Psixologik xizmatning turlari ham kengaydi, masalan, psixoterapiya, psixodiagnostika, psixokorreksiya va boshqalar. Psixologik xizmatlar AQShda rivojlanishi ko'p bosqichlardan o'tdi va uning tarixi 1800-yillardan boshlanadi. Psixologiya ilmiy fan sifatida 1879 yilda Germaniyada Vilgelm Vundt tomonidan tashkil etilgan, AQShda ham psixologiyani rivoji boshlandi. 1892 yilda Amerikada Psixologik Assotsiatsiya (APA) tashkil etildi, bu psixologiyani professional soha sifatida rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. 1900-yillarning boshlarida klinik psixologiya, ya'ni ruhiy kasalliklarni tashxislash va davolash sohasida psixologlarning roli

oshdi. Urush vaqtida askarlarning ruhiy salomatligini saqlash zarurati klinik psixologiyaning yanada rivojlanishiga olib keldi. Harbiy xizmatlarda psixologlar ishga jalb qilindi va urushdan keyin ularning ahamiyati yanada ortdi. 1960-1970-yillarda turli xil psixoterapiya usullari keng tarqaldi, jumladan, kognitiv-xulq-atvor terapiya va gumanistik terapiya. Psixologik xizmat ko'plab odamlarni qamrab oldi va yangi maslahat xizmati tarmoqlari ochildi. 1980-1990-yillarda ruhiy salomatlikka bo'lgan e'tibor oshdi, hukumat va jamoatchilik ruhiy kasalliklarga qarshi kurash uchun ko'proq mablag' ajratishga harakat qildi. Hozirgi kunda AQShda psixologik xizmat kengayib bormoqda, onlayn maslahatchilik xizmatlari rivojlanmoqda va ruhiy salomatlik bo'yicha yangi tadqiqotlar olib borilmoqda. Ruhiyatshunoslik sohasidagi texnologiyalar ham o'zgarib bormoqda, masalan telepsixologiya yoki mobil ilovalar yordamida yordam berish. AQShdagi psixologik xizmatlarning rivoji davom etmoqda va u ijtimoiy o'zgarishlarga ham moslashmoqda, shu bilan birga odamlarning ehtiyojlarini qondirishga intilmoqda.

Zigmund Freyd psixologiya va psixoanalizning asoschisi sifatida tanilgan, lekin uning tibbiyot sohasidagi izlanishlari ham muhim ahamiyatga ega. U 1856 yilda Avstriyada tug'ilgan va dastlab tibbiyot bo'yicha tahsil olgan. Freyding tibbiyotga oid izlanishlari asosan nevrologiya sohasida boshlangan. Freyd dastlab nevrolog sifatida ishlagan va nerv tizimining turli kasalliklarini o'rganishga qiziqqan. U o'z ilmiy ishlarida nerv tizimining tuzilishi va faoliyatini, shuningdek, nevrozlar va boshqa ruhiy kasalliklarning fiziologik asoslarini o'rganishga harakat qilgan. Freyd ishlab chiqqan psixoanaliz nazariyasi odamlarning ruhiy holatini tushunishda yangi yondashuvni taklif etdi, ong osti jarayonlarini o'rganib, ruhiy kasalliklarni davolashda yangi usullarni kiritdi. "Suhbat terapiyasi" yoki "psixoanaliz" metodi bemorlarning ongi ostidagi muammolarni aniqlash, bemorlar bilan ochiq suhbatlar olib borib, ularning ichki qarama-qarshiliklarini ochishga yordam beradi. Freyd ruhiy kasalliklarni tushunishda va davolashda yangi nazariyalar taklif qildi. U nevrozlarni tushuntirishda orzu qilish va bolalikdagi tajribalarni e'tiborga oldi. Olimning ishlariga ko'ra, insonning ong osti ko'plab muammolarni keltirib chiqarishi mumkin va bu muammolarni hal qilish uchun

ongli fikrlashdan ko'ra chuqurroq tahlil qilish kerak bo'ladi. Umuman olganda, Zigmund Freyd tibbiyot sohasida ham sezilarli iz qoldirgan bo'lsa-da, uning asarlariga nisbatan turli baholar mavjud: ba'zilar uni inqilobchi deb bilsa, boshqalari esa uning nazariyalarini tanqid qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik xizmatning vujudga kelishi va rivojlanishi ijtimoiy ehtiyojlar, pedagogik jarayonlar va sog'liqni saqlash tizimidagi talablar bilan uzviy bog'liqdir. Psixologik xizmat dastlab akademik va ilmiy tadqiqotlar asosida shakllangan bo'lsa, zamonaviy bosqichda u amaliy sohalarda – maktab va oliy ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash, ish joyi va ijtimoiy muhitda faol tarzda tatbiq etilmoqda.

Shuningdek, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, psixologik xizmat jamiyat rivoji, inson farovonligi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. U nafaqat psixologik yordam ko'rsatish, balki shaxsning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantiradi. Shu bois, psixologik xizmatning tarixiy rivojini o'rganish nafaqat ilmiy qiziqish, balki amaliy strategiyalarni ishlab chiqishda ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ibodullayev, Z. R. (2012). Tibbiyot psixologiyasi (2-nashr). Toshkent: "Tibbiyot" nashriyoti.
2. Ibodullayev Z.R. (2009). Tibbiyot psixologiyasi — o'quv qo'llanma. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi nashriyoti.
3. Sobirova D.A. (2022). Tibbiyot xodimlarining sotsiopsixologik komponentlari va faoliyat samaradorligi [Doktorlik dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi ilmiy-tadqiqot markazi.
4. Narmetova Y.K. (yil). Sog'liqni saqlash tizimida psixologik xizmat faoliyatini tashkil etish [Ilmiy maqola]. Toshkent: O'zbekiston Psixologiya Jamiyati nashriyoti.

5. Isakova M.T. (yil). Kasbiy kompetentlik va psixologik omillar [Ilmiy tadqiqot]. Toshkent: O'zbekiston Pedagogik Fanlar Instituti.
6. Latipov I.M. (yil). Tibbiyot hamshiralari kasbiy kompetentligi: psixologik asoslar [Ilmiy maqola]. Toshkent: O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti.
7. Narzulloyeva S.S. (yil). Hamshiralarda kasbiy kompetentlik omillarining ijtimoiy-psixologik determinantlari [Doktorlik dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligi ilmiy-tadqiqot instituti.
8. Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. Springer Publishing Company.
9. Ivancevich, J.M., Matteson, M.T. Organizational Behavior and Management.